
EEN PAAR BEELOJES UIT MIDDEN-CELEBES,

DOOR

Prof. Dr. J. P. KLEIWEG DE ZWAAN, *te Amsterdam.*

Overgedrukt uit het: NEDERL. TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,
— Zeven en Zestigste Jaargang. 1923. Tweede Helft No. 16. —

M. Celebes

B 5b

22

PKB 982

Overgedrukt uit Ned. Tijdschrift voor geneeskunde Jg. 67, 1923, 2. helft no. 16.

EEN PAAR BEELDJES UIT MIDDEN-CELEBES

DOOR

Prof. Dr. J. P. KLEIWEG DE ZWAAN, te Amsterdam

M. Celebes

B 5b

22

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
OEGSTGEEST

Wij weten, dat bij de oude Grieken gebruikelijk was in de slaapkamer der zwangere vrouw een beeld te plaatsen, dat een mooi kindje moest voorstellen, wat ten doel had, dat de vrouw aan een welgevormd en flink kind het leven zou schenken. Zulke of overeenkomstige gebruiken neemt men ook nu nog waar in verschillende streken van Europa. Wanneer een vrouw naar de geboorte van een zoon verlangt, wordt in haar kamer neergezet een beeldje, dat een jongen voorstelt, wenscht zij echter een meisje, dan plaatst men in haar kamer een beeldje of hangt men een plaat op, een meisje voorstellend. In Bosnië plaatst men de jongehuwde vrouw bij haar aankomst in haar nieuwe woning een knaapje op den schoot opdat haar eerste kind een jongen zal zijn.

Soortgelijke gebruiken komen ook bij verschillende stammen in den Indischen Archipel voor. Zoo zal men ook bij de Niassers, zoodra de pasgehewde vrouw in de echtelijke woning is gekomen, haar een knaapje op de knieën plaatsen, opdat zij een jongen zal ter wereld brengen. Het kamponghoofd zegt dan:

„Jamoetoege nono la 'i,
Jamoetoege zi matoea
Hono zi so ba halana,
Liwoe zi so ba mbanoea”

hetgeen moet beteekenen:

„Moge zij jongens het leven schenken
Moge zij zonen verkrijgen
Duizend, die leven in het veld
Duizend, die wonen in het dorp!”

Dergelijke gebruiken worden ter verklaring veelal in verband gebracht met het „verzien” der zwangere vrouwen. Mijns inziens echter ten onrechte. Ik zie in dergelijke gebruiken veeleer voorbeelden van de vooral ook bij de inlanders van den Indischen Archipel zeer gehuldigde transmigratie-leer.

De afdeeling „Volkenkunde” van het Koloniaal Instituut” kwam onlangs in het bezit van de beide hieronder afgebeelde, van messing gegoten, kleine beeldjes, *ananoi* genaamd, in gebruik bij Toradja-stammen van het Koelawi-gebied in Midden-Celebes.

Bibl. Hendrik Kraemer Inst.

7110 011 7061

V. 8. 109

Volgens den geveer worden zulke beeldjes uitsluitend vervaardigd door de Tolee, een primitieve volksstam, levende in de bergen, door de Koelawiërs zeer veracht en vroeger tot hun slaven gemaakt.

Het grootste poppetje stelt een jongetje met een flink ontwikkelde penis voor, het kleinere een meisje. Die beeldjes zijn tamelijk primitief van bewerking, de anatomische verhoudingen laten te wenschen over; het poppetje, dat een jongen moet voorstellen, heeft b.v. aan elke hand slechts vier vingers en aan elken voet maar vier teenen. Het meisje heeft aan den rechter voet slechts

vier teenen. Beide beeldjes geven blijk van de neiging tot styleeren der vervaardigers; de oogen b.v. zijn door spiraal-vormige figuren aangeduid.

Wanneer een Koelawi-vrouw naar de geboorte van een zoon verlangt, draagt zij het beeldje, dat een jongen moet voorstellen, bij zich in haar „batoetoe”. Hoopt zij echter een dochter ter wereld te brengen, dan draagt zij gedurende haar zwangerschap het andere beeldje in haar „batoetoe” mede. De „batoetoe” is een sirihsakje, van „foeja”, geklopte boomschors, vervaardigd. Zoo'n zakje heeft een ieder, man, vrouw of kind, bij zich in den gordel of opgerold in het haar gestoken, ofwel men draagt het in de hand. Het dient niet alleen voor opberging der sirihsbenoodigdheden, maar ook als bergplaats van geld en allerlei kleine gebruiksartikelen.

De beeldjes zitten dus in het zakje opgeborgen en worden door de vrouw niet gezien. Toch meent men, dat zij het verlangde resultaat kunnen bewerken, als de vrouw zoo'n beeldje maar voortdurend bij zich draagt.

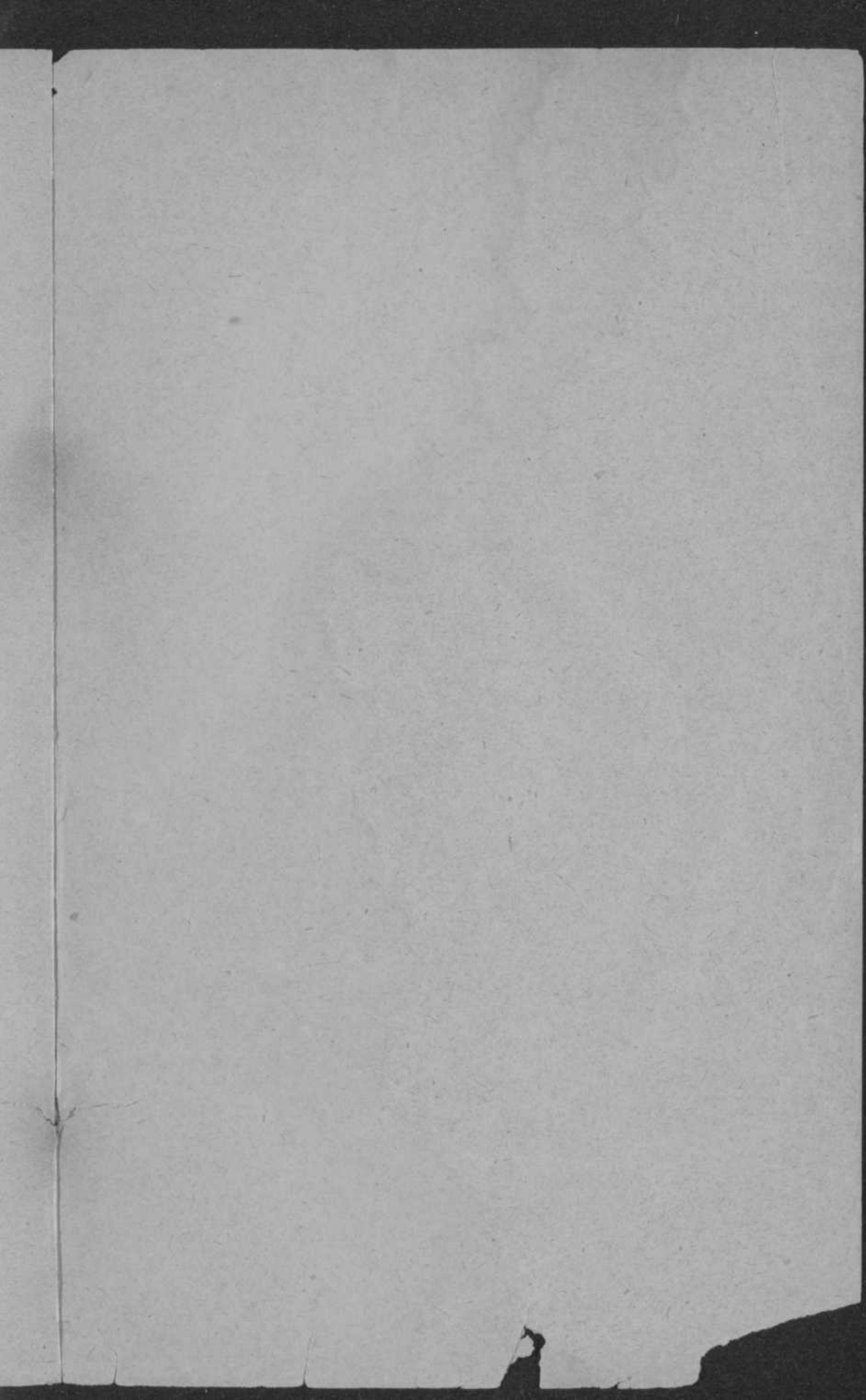
Blijkbaar is de bedoeling, dat het in zoo'n beeldje veronderstelde mannelijk of vrouwelijk element, volgens de leer der transmigratie, zal overgaan op de draagster van het beeldje, met het gevolg dat zij een mannelijk of vrouwelijk kind zal ter wereld brengen.

Ditzelfde beginsel ligt ten grondslag aan vele andere gebruiken bij primitieve volken, en komt ook nog wel in folkloristische gebruiken bij hooger ontwikkelde volken tot uiting. Zoo meent men b.v. in bepaalde streken van Duitschland, dat, wanneer in den eersten huwelijksnacht de man een bijl onder het bed legt, zijn vrouw van een kind van het mannelijk geslacht zal bevallen; legt hij echter een vrouwenmuts onder het bed, dan zal een meisje geboren worden. De bijl geldt dan blijkbaar als representant en drager van het mannelijk beginsel, de vrouwenmuts daarentegen van het vrouwelijk principe. Ook in dat geval is van het zien dezer voorwerpen door de vrouw volstrekt geen sprake.

Zoo pleegt men wel met dezelfde bedoeling, een zwangere vrouw, als zij naar een jongen verlangt, den onderbroek en den hoed van haar man onder haar hoofdkussen te leggen, of diens onderbroeksband om haar lichaam te binden. Zulke voorwerpen, van den man afkomstig, worden blijkbaar in staat geacht het mannelijk beginsel op de vrouw over te dragen, waardoor zij een kind van het mannelijk geslacht zal ter wereld brengen.

Dat inderdaad zulke voorwerpen door primitieve volken wel als drager van het mannelijk of van het vrouwelijk beginsel worden gedacht en tevens anthropomorph worden opgevat, dat leert ons ook een overlevering der Kajan-Dajaks van Borneo. Volgens deze overlevering kwamen eens uit de lucht naar beneden vallen een zwaardgreep en een weefspoel. Deze beide voorwerpen paarden met elkaar en daardoor werd geboren een menschelijk wezen. In dit geval worden dus blijkbaar de zwaardgreep en weefspoel als een mannelijk en vrouwelijk organisme opgevat.

Augustus 1923.

2374650